

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Камінська М.Б., к.е.н, доцент

Постановка проблеми. Велике значення для розвитку сільськогосподарського виробництва має державна підтримка, однак сьогодні її механізм є малоефективним і не дозволяє задовольнити всі потреби аграріїв. Враховуючи наявність цих та інших проблем слід зазначити, що питання дослідження й удосконалення банківських механізмів кредитування аграрних підприємств набули актуального значення, зокрема щодо залучення кредитних ресурсів на довгостроковій основі.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням проблеми розвитку та вдосконалення кредитних відносин в аграрній сфері присвячені праці ряду науковців та практиків, таких як В. Борисова, О. Гудзь, М. Дем'яненко, П. Лайко, М. Малік, О. Непочатенко, Б. Пасхавер, П. Саблук, А. Чупіс та ін. В їх дослідженнях розглядається широке коло питань стосовно взаємовідносин сільськогосподарських підприємств з комерційними банками, створення спеціалізованої фінансової інфраструктури, орієнтованої на обслуговування аграрного сектора, підвищення ефективності використання кредитних ресурсів тощо. Ці наукові здобутки стали фундаментальною основою вирішення найбільш актуальних питань фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва. Однак складність і масштабність проблемних питань вимагає подальшого удосконалення кредитної політики банків, яка б сприяла створенню економічних умов для ефективного використання кредитних ресурсів, прискорення структурної перебудови економіки, її соціальної орієнтації.

Метою статті є вивчення особливостей кредитування сільськогосподарських підприємств на сучасному етапі й розроблення пропозицій щодо стимулювання інвестиційного кредитування банками проектів в АПК.

Виклад основного матеріалу. Сутність кредитних відносин полягає в системі економічних відносин між суб'єктами ринку щодо надання позики у грошовій або товарній формах на умовах, передбачених договором, який визначив би умови отримання та повернення кредиту, форму повернення, розмір відсоткової ставки, графік сплати, права та обов'язки. Кредитні відносини аграрного сектора характеризують якісно новий рівень розвитку економіки, коли виробничому процесу передуює кредит, кредитна операція, яка дає змогу завчасно визначити обсяги виробництва та умови реалізації продукції на певному ринку [3].

Що стосується кредитної підтримки банками суб'єктів господарювання сільського господарства, у 2012 р. вона залишалася слабкою. Упродовж року тривало скорочення заборгованості за кредитами у річному обчисленні. Додатний приріст спостерігався лише у грудні (2,0%). Проте порівняно з листопадом заборгованість зменшилася на 1,2% до 26,5 млрд. грн. Висхідною динамікою характеризувалося кредитування аграріїв на строк понад 5 років та на строк від 1 до 5 років (приріст за рік відповідно 78,1 та 5,2%), що певною мірою стало результатом пролонгації раніше наданих кредитів. Заборгованість за короткостроковими кредитами у 2012 р. так і не вийшла на рівень попереднього року. У грудні темпи її змін навіть знизилися до -15,8% з -14,0% у листопаді. Унаслідок дії обмеження на кредитування в іноземній валюті залишки заборгованості за кредитами в іноземній валюті за 2012 р. скоротилися на 24,3% до 6,2 млрд. грн., в той час як за кредитами у національній валюті за цей період зросли на 14,0% до 20,4 млрд. грн.

Складною залишалася ситуація з простроченою заборгованістю за кредитами, залишки якої на кінець року перевищували рівень 2011 р. на 4,7% і становили 3,3 млрд. грн. За рік частка цієї заборгованості у загальному обсязі заборгованості за кредитами зросла з 9,8 до 14,8%. Достатній рівень ліквідності банків та обмеження кола позичальників агрохолдингами сприяли зниженню інтегрованої процентної ставки за кредитами для аграріїв (за рік на 4,4 п.п. до 14,7% річних). При цьому середньозважена процентна ставка за кредитами у національній валюті упродовж року мала низхідну динаміку і скоротилася за рік на 7,4 п.п. до 15,8% річних. Вартість кредитів в іноземній валюті упродовж року коливалася навколо позначки 10,0% річних, і у грудні дорівнювала 9,7% річних, що на 1,4 п.п. нижче, ніж у відповідному періоді попереднього року. У 2012 р. збереглася значна диференціація процентних ставок за кредитами у національній валюті у регіональному розрізі. Спостерігалось зменшення розриву між мінімальною та середньою вартістю кредитів (з 7,5 у грудні 2011 р. до 1,2 п.п. 2012 р.), що свідчило про концентрацію кредитів у обмеженому колі надійних позичальників. Найдешевші кредити надавалися банками у регіонах з достатніми ресурсами та великими кредитоспроможними клієнтами (агрохолдингами), у таких як Миколаївська та Дніпропетровська області, м. Київ та Київська область. У грудні 2012 р. процентна ставка за кредитами у національній валюті становила відповідно 13,5, 13,7 та 14,6% річних. Найвищою середньозважена процентна ставка за кредитами у національній валюті була в Житомирській області – 26,2% річних [5].

Зважаючи на специфіку сільськогосподарського виробництва (сезонність, циклічність виробничо-господарських процесів, тривалий період кругообігу капіталу тощо), навіть у високорентабельних підприємств іноді виникає сезонна потреба в додаткових коштах. Та найбільше сільськогосподарські підприємства потребують довгострокових кредитів. Однак через високу ризикованість цього бізнесу, низьку кредитоспроможність підприємств, низьку якість і ліквідність застави, яку підприємства можуть запропонувати комерційним банкам, а також відсутність механізмів іпотечного кредитування в галузі, отримати ці кредити буває досить проблематично. Статистика свідчить, що у розвинутих країнах 70% обігових коштів на розвиток аграрного сектору формується за рахунок банківського кредитування, в Україні ж ця частка становить лише 20%. Сільськогосподарські підприємства, головним чином,

використовували кредити на придбання пального та мастил (77%), закупівлю засобів захисту рослин (48%), придбання посівного матеріалу (36%) та інші цілі, пов'язані з поточною сільськогосподарською діяльністю. Водночас лише 13% господарств спрямували отримані кредити на технологічне оновлення виробництва та 6% - на його розширення. Господарства більшість кредитів беруть терміном використання від 6 до 9 місяців - 52%, на термін більше 9 місяців - 42%, а строком до 3 місяців - лише 1%, від 3 до 6 місяців - 5% кредитів [2].

Більшість підприємців і банкірів основною перешкодою активізації кредитування сільського господарства сьогодні вважають проблему кредитної застави. Останнім часом це питання почало вирішуватись шляхом застави особистого майна власників господарства, і хоча його вартість найчастіше не покриває сам кредит, проте це є ефективним стимулом для повернення кредиту. Застава особистого майна керівників підприємства широко використовується в інших, розвинутих, країнах, однак в Україні поки що або самі підприємці не хочуть ризикувати власним майном, або банки відмовляються зі зрозумілих причин брати в заставу будинки, якщо в них прописані діти [1].

Висновок. Кредитування для сільськогосподарських підприємств займає чи не найосновнішу ланку в їх фінансовому забезпеченні. Але не достатній розгляд цього питання і вжиття рекомендованих заходів заважає забезпечити хороші відносини між банківською системою і сільським господарством. Банки, насамперед, цікавлять прибуток і такі умови, які забезпечать їм найменший ризик. А не всі сільськогосподарські підприємства є з задовільним фінансовим станом і повністю відповідають вимогам і бажанням банкірів. Хоча іноземні банки цікавляться розвитком українського агропромислового комплексу і готові вкладати свої кошти в розвиток нашого сільського господарства, таким чином вирішується не тільки їх потреби, а й соціальний стан працівників-аграріїв.

Джерела використаної інформації

1. Колотуха С.М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності / С.М. Колотуха, І.П. Борейко // Економіка АПК. - 2009. - № 1. - С. 89-96
2. Довідник банків України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
3. Кириченко О.А. Кредитування аграрного сектору економіки в умовах глобальної фінансової кризи / О.А. Кириченко, В.Д. Кудрицький // Актуальні проблеми економіки. - 2009. - № 5. - С. 207-222.
4. Сайт Національного банку України // <http://www.bank.gov.ua>.